

SENDİKACILIK VE SİYASET

ORHAN TUNA

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Profesörlerinden

I. Mevzuun ehemmiyeti ve meselenin vaz'ı.

1953/1954 Ders yılı Sosyal Siyaset Konferansları çerçevesi dahilinde bu mevzuu ele almaklığımızın sebebi, meselenin zamanımızda bütün dünyada olduğu gibi, memleketimizde de büyük bir ehemmiyeti haiz bulunmasındandır. Filhakika sendikaların ve sendikacılık hareketlerinin her hangi siyasî bir renk taşıyıp taşımayacakları meselesi, ötedenberi gerek neşriyatta, gerek bilhassa sendikacılık çevrelerinde ve nihayet matbuatta sık sık münakaşa mevzuu haline getirilmiş bulunmaktadır. Problem yeni olmadığı gibi, bu sahadaki münakaşaların sonu da gelmiş değildir. Sendikalar siyasetle meşgul olmalıydırlar? Cevap müsbet ise hangi nevi siyasetle uğraşmalıydırlar? Meşgul olmaları lâzımgelen veya gelmiyen siyasetin hüviyet ve mahiyeti nedir? Böyle bir siyasetin hudutları nasıl çizilebilir? Hülâsa bu ve buna benzer suallerin cevapları bazı memleketlerde henüz sarahat ve katiyetle verilmiş değildir.

Bilfarz 1953 yılında Federal Almanyada yapılan Parlâmento seçimlerine tekaddüm eden devre zarfında, Alman İşçi Sendikaları İttihadının kendi mensuplarına yaptığı bir hitap veya verdiği bir parola, bu bakımdan, yani sendikaların siyasetle meşgul olup olmayacakları zaviyesinden pek şiddetli münakaşaları mucip olmuştu. Filhakika adı geçen İttihad, kendi âza ve mensuplarına «daha iyi bir Parlâmento seçiniz» parolasını vermiş, fakat bu arada «reylerinizi şu veya bu fırkaya veriniz» şeklinde bir hitapta bulunmamıştı. Buna rağmen Alman Başvekili K. Adenauer o zaman Sendikalar İttihadının ve İttihadın reisi bulunan W. Freitag'ın siyasetle uğraştıklarını, Sendikaların parti politikası karşısındaki tarafsızlığını

rencide eylediklerini iddia etmiş ve hattâ haklarında kanunî takibata girilmesi dahi kararlaştırmıştı. İşte o tarihlerde münakaşaların sıklet merkezini bu mesele teşkil ediyordu. Filhakika aynı mahiyetteki münakaşalara, Fransa, İtalya, Holanda gibi memleketlerde de rastlanmaktadır.

Diğer taraftan biraz sonra temas edeceğim gibi, memleketimizde de mesele gerek mevzuat, gerek tatbikat ve içtihatlar itibariyle ehemmiyetini muhafaza etmekte ve bir çok kimseleri üzerinde düşündürmektedir. Hususiyile sendikacılarımızın böyle bir mevzuata büyük bir alâka atfettiklerine, atfetmek mecburiyetinde bulduklarına da şüphe yoktur. Çünkü muhtelif problemlerden mürekkep sendikacılık sahasında çalışırken, bu zaviyeden bir çok sürçmeler olacağı veya böyle iddia edileceği tabiidir. İşte bütün bu mülâhazalar ve tahsisen 1954 yılının Şubat ayında Ankarada toplanan İkinci Çalışma Meclisinde meselenin ele alınmış bulunması, bizi bu mevzu üzerinde durmağa sevketmiştir.

II. Meseleye giriş.

Sendikacılık ve siyaset mevzuunu tahlile geçerken, her şeyden evvel sendikacılığın umumî işçi hareketlerine dahil bir hareket olduğuna işaret etmek lâzımgelir. Filhakika 18. asrın ikinci yarısında başlayan ve 19 uncu asırda bütün hızı ile gelişen modern kapitalist fabrika sanayii kendisi ile birlikte bir takım meseleler de ortaya çıkarınca, buna muvazi olarak hemen bütün sanayi memleketlerinde işçi hareketleri başlamış bulunuyordu.

Bu işçi hareketleri belli başlı üç istikamet takip etmiştir. Binaenaleyh gerek sendikacılığın, gerek yeni sanayi işçilerine ait siyasî hareketlerin umumî işçi hareketleri içindeki mevkiini tayin edebilmek için, mevzuubahis işçi hareketlerine bir göz gezdirmek zarureti vardır:

- 1 — Meslekî mahiyetteki işçi hareketleri.
- 2 — İktisadî mahiyetteki işçi hareketleri.
- 3 — Siyasî mahiyetteki işçi hareketleri.

İşte mevzuumuzu teşkil eden birinci unsur yani sendikacılık, meslekî mahiyetteki işçi hareketlerinin bir neticesidir. Şu hale göre, 19 uncu asrın mahsulü olan sendikacılık sosyal sınıflaşma ve tabakalaşma esasına dayanmakta ve muayyen bir içtimaî sınıfın meslekî menfaatlerini korumak endişesiyle liberal-kapitalist iktisat re-

jiminin kucağında ve böyle bir rejimin şartları altında âdeta fevri bir şekilde doğmuş bulunmaktadır. Filhakika vaziyet böyle bir manzara arzedenince, yukarıdaki tablo içinde, yani umumî işçi hareketleri çerçevesi dahilinde yer almış bulunan sendikacılığın veya meslekî mahiyetteki işçi hareketinin mânasını ve güttüğü maksadı da kolaylıkla ortaya çıkarmak mümkündür:

Sendikacılık, ister işçilere yani çalışan sınıfa, ister işverenlere yani çalıştıran sınıfa taallük etsin, âzasının umumî iş şartları üzerinde müessir olmağa çalışan bir teşekküldür. Ancak âzasının umumî iş şartları üzerinde müessir olmak derken, bundan bütün sendikacılık faaliyetlerini dar bir çerçeveye içine sokmak ve sadece iş yerlerine hapsedmek mânası da çıkarılmamalıdır. Bilâkis bütün iktisadî saha sendikacılığın faaliyet alanıdır. Kaldı ki, bugün sendikacılık sade ve dar mânada bir meslek teşekkülü olmaktan da çıkmış, bir kültür müessesesi, sosyal bir uzviyet haline inkılâp etmiştir.

Diğer taraftan sendikacılık kendi kendine yardım mekanizmasının ortaya çıkardığı bir harekettir. Bu itibarla âmme müdahalesinden ayrı bir sahadır. Başka bir ifade ile, resmî sosyal siyaset sahasındaki Devlet tedbirleriyle alâkalı değildir. Sosyal meselelerin halli için Devlet tedbirlerinin mahiyeti ve istikameti ile, sendikacılık tedbirlerinin mahiyet ve istikameti başka başkadır. Devletin yukarıdan aşağıya doğru aldığı tedbirler, unumiyetle mevzuat ısdarı suretiyle vaki olmakta, sendikacılık ise aşağıdan yukarıya vaki müdahalelerle mevzuat dışı (bittabi mevzuata aykırı değil) tedbirler ittiraz etmektedir. Buna mukabil yukarıdaki tablonun üç numaralı kolunu teşkil eden siyasî mahiyetteki işçi hareketleri ise ayrı bir sektördür. Birazdan bahsedeceğimiz gibi, siyasî işçi hareketleri takip edilen hedef ve gerçekleştirilmesi icap eden gaye itibariyle büsbütün başka bir mahiyet arzetymekte ve hattâ faaliyet sahası, organizasyonun bünyesi, metodlar itibariyle de pek çok hususiyetler göstermektedir. Hal böyle olmakla beraber, belli başlı üç istikamet takip eden işçi hareketleri arasında, zaman zaman bir çok tedahüllerin meydana geldiği de muhakkaktır. İşte bu tedahüllere rağmen, bugün bazı memleketlerde meslekî işçi hareketleri siyasî hareketler karşısında tam bir tarafsızlık takip etmekte, yahut buna mevzuat gereğince mecbur kalmaktadır. Bu nevi tedahüllerin mahiyeti ile, siyasî tarafsızlıktan kastedilen mâna üzerinde daha sonra durmak istiyoruz.

III. Tarihi gelişme.

Sendikacılığın doğuş ânına bir göz atıldığı takdirde, bu kendi kendine yardım hareketinin gerek Amerika Birleşik Devletlerinde, gerek Avrupanın sair eski kapitalist sanayi memleketlerinde doğmatizmden yani doktrinden uzak, nazarı bir fikirler yapısına dayanmaksızın ücret ve umumî iş şartları uğrunda mücadeleyi emreden pratik zaruretlerden meydana çıkmış olduğu görülür. Filhakkı yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, bu tarihlerde sendikacılığın vatani olan eski sanayi memleketlerinde iş şartları pek kötü, ücret gelirleri çok düşük ve işçi sınıfı üzerine vaki tazyik son derece ağırdı. Ekseriya fabrika kapılarına asılan ilânlarla çalışmağa davet edilen işçilere bu ilânlarda gösterilen şartlar dikte edilirdi.

Bunlardan bir örnek: (Mesai müddeti sabahın yedisinden akşamın dokuzuna kadar devam eder. Öğle paydosu yarım saattir. Ücreti işveren tayin eder. Çalışmak isteyenler fabrika kapıcısına müracaat etsinler)!

Diğer taraftan da adı geçen memleketlerde ferdi - serbest iş akdi rejimi cari bulunuyordu. Böyle bir âkit rejimi altında o devrin kapitalist işvereni ile, tek işçi karşı karşıya ve başbaşa kalmaktaydı. Emegın biriktirilip bir tarafta saklanmasına imkân ve ihtimal bulunmadığı, çalışılmadan geçen müddet içinde hiç bir ücret gelirinin bahis mevzuu olmadığı ve iş gücü seyyaliyetinin mahdut bir manzara arzettiği gözönüne getirildiği takdirde, o devrin işçilerinin ne müşkül ve ağır şartlar altında çalışmak zorunda olduklarını takdir kolaydır. Esasen bütün 19 uncu asrı dolduran resmî ve gayri resmî neşriyat, bu asırda sanayide hâkim iş şartlarının mahiyeti hakkında bize bir fikir vermektedir. Bilindiği gibi, bu kabil neşriyatın (mavi kitaplar) sosyal mevzuata kaynaklık itibariyle de büyük tesiri olmuştur.

Hülâsa şunu söylemek istiyoruz ki, bu son derece ağır iş şartlarıyla ve ferdi - iş akdi rejimi ile (kollektif ekdin mukabili) sendikacılığın doğuşu arasında çok sıkı bir münasebet vardır ve o devrin çalışma şartları hakkında sathî dahi olsa bir bilgi sahibi olmadan, böyle bir doğuşu anlamak da mümkün değildir. Bundan dolayıdır ki, biraz evvel sendikacılığın doğuşundan bahsederken «fevri» (spontane) tâbirini kullandık. Yani şiddetli bir tazyik ve tesir karşısında tepki ve reaksiyonda bulunan ve bir refleks gösteren uzviyet! yine bundan dolayıdır ki, ilk sendikacılık hareketleri doğuş ve kuruluş anından itibaren, nazarı esas ve prensiplere dayanan si-

yası mahiyetteki sosyalizmden tamamen farklı olarak, biraz önce işaret ettiğimiz gibi, sırf günlük zaruret ve hakikatlerden mülhem bir inkişaf istikameti takip etmiştir. Bu suretle bütün çalışmalarını daha iyi iş şartları ve daha müsait ücret hadleri üzerinde teksif etmiş bulunan ilk sendika şefleri ve nesilleri nazariye ve ideolojiden oldukça uzak kalabilmişlerdir. Diğer taraftan ilk sendikaları tesis eden ve yürüten sendika liderleri de, o tarihlerde nazari formüller tesis edecek bir kültüre sahip bulunmadıkları gibi, esasen böyle bir temayülde de değillerdi.

Filhakika sendikalar için siyasî mahiyette prensipler ve problemler ancak zamanla, yani bu teşekküller tedricen muayyen bir kudret ve cesamet iktisap ettikten sonra bahis mevzuu olmuş ve bunlar eski klâsik sendikaların sırf ücret taleplerine ve umumî iş şartlarının ıslahına inhisar eden çalışmalarının dışına çıkarak siyasî fırkaların ideolojilerini benimsemek, dar mânada siyasetle iş-tigal etmek gibi temayüller beslemeye başlamışlardır. Kaldı ki, sendikacılık ve umumî işçi hareketleriyle meşgul olan bir çok nazariyeciler de, o tarihlerde Avrupanın eski kapitalist sanayi memlekelerinde işçi sınıfı (çalışan sınıf) ile yeni türeyen sanayi burjuvazisi (büyük burjuvazi) arasında cereyan eden ve zaman zaman pek çetin ve nâhoş safhalar gösteren «sınıf mücadelesi» nin, sırf iktisadî-sosyal tedbirlere başvurmak suretiyle yürütülemeyeceğini, bilâkis böyle bir mücadelenin yakın bir gelecekte siyasî fırkacılık sahasına kaymak istidadında bulunduğunu iddia edegelmişlerdir. Bunların fikrine göre, çalışan sınıf zaviyesinden sınıf mücadelesinin muvafak bir şekilde yürütülebilmesi için belli başlı iki organın harekete gelmesi lâzımdır. Bu iki organ ise bir taraftan sendika, diğer taraftan siyasî parti organizasyonudur. Fakat bu iki organ meseleyi halle matuf tedbirlerini yanyana ve birbirine muvazi bir şekilde almalıdırlar. Bunun da mânası, sınıf mücadelesi gibi dar mânasıyla siyasî olan bir hedefin gerçekleşmesinde sendikacılık âlemini hudut dışı bırakmağa imkân ve ihtimal olmadığıdır!

Gerçekten meslekî mahiyetteki işçi hareketleriyle siyasî mahiyetteki işçi hareketlerinin birbirinin içine girmiş girift bir mahiyet alması zaruretine işaret edenler arasında sadece Marxist nazariyeciler yoktur. Bilâkis bu tedahüle taraftar olanlar veya hâdiselerin inkişafı itibariyle olmak zaruretinde kalanlar meyanında burjuva nazariyecilere de rastlanmaktadır.

Diğer taraftan zaman ilerledikçe hiç değilse bir kısım işçi sendikalarının bilhassa ve tahsisen Avrupa Karasının garbinde bulu-

nan memleketlerde, dar mânada siyasetle meşgul olmağa başlamalarında ve çalışmalarını bu sahaya kaydirmalarında siyasî sosyalizmin çok büyük tesiri olduğu muhakkaktır. Büyük Britanyada Chartisme dahi denilen veya hiç değilse öyle görünen siyasî sosyalizmin pek kısa bir ömre sahip bulunmasına mukabil, Avrupa Karası memleketlerinde Marxist teori ve cereyanlar sendikaları nüfuz altına almak, kendi gayelerine ulaşmak için işçi meslek teşekküllerini fevkalâde nâfiz bir vasita haline getirmek hedefini gütmüş ve hattâ bugün de böyle bir hedeften fariğ olmamıştır. Bu hususta Kari Marx'ın «Komünist Beyannamesi» ni ve bu beynamedeki ifadeleri hatırlamak kâfidir. Filhakika Marx adı geçen beynamede, «bütün dünya işçileri birleşiniz» derken, dar mânadaki siyasî sahaya intikal etmiyecek bir işçi meslek hareketini asla kastetmediği, bilâkis bu neviden hareketi hiç kale almıyarak işçi hareketlerinin topuna birden yine dar mânada siyasî bir damga vurduğu herkesçe malûmdur. Binaenaleyh gerek mazide, gerek zamanımızda bazı memleketlerde işçi sendikalarının doğrudan doğruya dar mânada siyasetle iştigalleri üzerinde mühim tesirleri görülen cereyan, bir bakıma yukarıda işaret ettiğimiz Marxist nazariye ve siyasî sosyalizmdir.

Nitekim bugün Sosyalist Sovyetler İttihadında yanlış istikametlerde dahi olsa tatbikatı görülen böyle bir doktrine göre, renksiz tâbir edilen gayrı siyasî sendikacılık sosyal meselelerin haline muktedir değildir. Çünkü hâkim iktisadî ve içtimaî nizama taraftardır. Asıl problem ise, hâkim bulunan bu kapitalist rejimi bertaraf etmektir. Zira çalışma hayatındaki ve iş piyasasındaki bütün tazyik ve istismar böyle bir nizamın tabii neticesidir.

Yine hatırlardadır ki K. Marx daha hayatta iken Londrada Birinci Beynelmileli organize etmiştir. Esasen siyasî bir mahiyet ve hüviyet taşıyan sendikacılığa göre (Syndicalisme), siyasî işçi hareketleriyle meslekî işçi hareketlerini birbirinden ayırmak büyük bir gaflettir ve her iki hareketi de kösteklemeye matuf kurnazca bir tedbirdir.

Hülâsa Avrupa Karası memleketlerinde siyasî sosyalizmin sendikacılık hareketlerine tekaddüm etmesi veya hiç değilse onunla beraber ve aynı zamanda inkişaf etmiş bulunması, sendikacılığı dar mânadaki siyasî tedbirlerden bir türlü kurtaramamıştır. Hattâ bu sıkı iş birliği, aşağıda göreceğimiz gibi, bugün dahi bir çok memleketlerde tezahürlerini göstermektedir. Hedef, meslekî işçi hareketlerini renksizlikten kurtararak ona siyasî bir veçhe ve istikamet

vermek, nazari unsurlarla beslemek ve ideolojik bir mahiyet aşılacaktır.

Maamafih sendikacılık hareketleri üzerinde müessir olmıya çalışan siyasi istikamet in sadece siyasi sosyalizm (Marxizm) olmadığı da muhakkaktır. Diğer siyasi cereyanlar ve hattâ bugün bir çok katolik ve protestan memleketlerde görüldüğü gibi, Kiliseler ve dini istikamet takip eden siyasi fırkalar, kendi doktrinlerini sendikalara aşılama hususunda gayret sarfetmektedirler. Bu cümleden olmak üzere, yakın mazide Almanyada 1933 Hitler iktidarına kadar sendikalar belli başlı üç istikamette, yani üç nevi dünya görüşüne göre inkişaf etmişlerdi:

1) Sosyal Demokrasi istikameti, 2) Hıristiyanî istikamet, 3) Liberal istikamet.

IV. Bugünkü gelişme.

Zamanımızda işçi meslek teşekküllerinin, yani sendikaların dünyanın her tarafında gayri siyasi bir hedef takip ettiklerini, siyasi partilerle sıkı bir iş birliği yapmadıklarını söylemek müşkül ve hattâ yanlıştır. Bir defa Büyük Britanyada Trade Union'larla İngiliz İşçi Partisi (Labour Party) arasında o kadar sıkı ve girift bir işbirliği vardır ki, bu memlekette sendikalar partinin umumî düstur ve prensipleri üzerinde, arasına zuhur eden ihtilâflara ve bazı meselelerde şiddetli görüş ayrılıklarına rağmen, doğrudan doğruya müessir olmaktadırlar. Esasen İngilterede işçi fırkasını doğuran, yaşatan ve kuvvetli malî muzaheret i ile besliyen teşekkülün Trade Union'lar olduğu gözönüne getirilecek olursa, bu sıkı münasebet daha bariz bir mahiyet alır. Nitekim bugün İngiliz İşçi Partisinin altı milyona varan âza sayısından beş milyonunu münferiden olmayıp, doğrudan doğruya kendi sendika organizasyonları marifet ve vasıtasıyla adı geçen partiye bağlı bulunan işçiler teşkil etmektedir. Söylemeđe lüzum yoktur ki, burada beş milyon İngiliz işçisinin aynı zamanda parti âzası bulunması ehemmiyeti haiz değildir. Mühim olan nokta, bu beş milyon işçinin ferden ferda olmayıp, mensup oldukları sendikalar vasıtasıyla ve âdeta hükmi bir şahsiyet halinde partide âza bulunmasıdır. Hattâ iki teşekkül arasındaki bu tedahül o derece ileri götürülmüştür ki, gerek Trade Union'ların, gerek İşçi Partisinin kongreleri her yıl aynı tarihte yapılır ve birbirine muvazi kararlar alınmasına bilhassa dikkat edilir.

Gerçekten zamanımızda sendikalar ekseri memleketlerde sosyal, iktisadî ve hattâ kısmen de siyasî sahalarda son derece büyük bir nüfuza sahiptirler. Bunlar içtimai hayatın ve iktisadî bünyenin yeni şekiller alması üzerinde müessirdirler. Diğer taraftan sendika statülerinde çok hallerde bu teşekküllerin parti politikası veya dinî istikametler itibariyle tarafsız olduklarının yazılı bulunmasına rağmen, ekseri memleketlerde sendikalarla muayyen partiler arasında, bu arada bilhassa İşçi Partileriyle ve daha nadir olmakla beraber Hıristiyan ve Liberal partilerle çok sıkı münasebetlerin bulunduğu malûm olduğu gibi, bu kabîl tedahüllerin bertaraf edilemediği de bir vakıadır. Maamafih gerek dünya görüşü - siyasî davranış, gerek sosyal siyasete ve iktisat politikasına matuf hedefler ve nihayet organizasyon şekilleri itibariyle muhtelif ve münferit memleketlerin sendikaları arasında bazı esaslı farkların bulunduğu da muhakkaktır.

Diğer taraftan Avrupa Karasının en büyük sanayi memleketi olan Almanyada, İkinci Cihan Harbinin hitamını müteakip sendikaların yeniden teşkiline müsaade edildikten sonra, bu teşekküllerle siyasî partiler arasında sert ve keskin hatlar belirmiş, sendikacılık hareketlerinin dar mânada siyasete doğru kaymasının önüne geçilmek istenmiştir. Filhakika bugünün Almanyasında (Garbî - Federal Almanya), 1933 yılına tekaddüm eden devrede olduğu gibi, sendikacılık sahasında ne parti siyaseti, ne umumî dünya görüşü itibariyle ve ne de dinî bakımdan bir parçalanma bahis mevzuudur. Bu memlekette hâlen «tek sendika» bütün siyasî partilerin âzasını ihtiva ettiği gibi, parti politikası itibariyle her hangi bir doktrine sahip bulunmayan işçileri de sinesinde toplamıştır. Almanyada bu prensibin üzerinde bugün ısrarla durulmakta ve hattâ bu sahada o kadar ileri gidilmiş bulunmaktadır ki, Alman Federal İş Mahkemesi, işletme komitesi âzasından birinin işletme dahilinde parti politikası yaptığından dolayı ihbarsız ve tazminatsız işine son veren mahallî ve alâkalı iş mahkemesi kararını tasdik etmiştir. Maamafih sendikalarla fırka politikası arasındaki bu gayet sıkı irtibatsızlığın bir dereceye kadar yumuşayacağına dair hâlen bazı emmareler de yok değildir. Nitekim Alman İşçi Sendikaları İttihadının neşir organları, daha şimdiden, parlamento seçimleri gibi son derece ehemmiyetli hâdiseler karşısında sendikaların muayyen bir davranışa sahip bulunmaları zaruretinden bahsettikleri gibi, 1954 yılının birinci teşrin ayında Hanau'da toplanan İşçi Sendikaları İttihadı mahallî delegeler kongresinde, adı geçen mesele ele alınmış ve bir kı-

sım delege, sendikaların siyasî hâdiseleri çok yakından takiple mükellef bulduklarına, parti politikası bakımından tarafsızlığı muhafaza etmekle beraber, demokrasi tehlikeye girdiği takdirde, sendikaların derhal siyasî hâdiselere müdahale zorunda bulduklarına işaret etmiştir. Aynı toplantıda konuşan diğer bir delege, Almanyanın yeniden silâhlanması meselesi hakkında sendikalar kongresinde verilen karara temasla, sendikaların bu hususta salâhiyetlerini aştıkları yolunda bazı çevreler tarafından yapılan itirazları ele alarak, bunun asla varit olmadığını, zira işçilerin ve bunlara ait organizasyonların bu pek mühim siyasî meseleler karşısında kayıtsız kalamıyacaklarını söylemiş ve mesele karşısında vaziyet almakla sendikaların her hangi bir siyasî fırkaya veya Hükûmete karşı harekete girişmemiş olduklarını belirtmiştir. Diğer taraftan yine Alman İşçi Sendikaları İttihadının son üçüncü âdi kongresinde bazı siyasî meselelere de temas edilmiştir. Bu arada bir çok delege Alman İşçi Sendikalarının demokrasi imanı içinde doğup yaşadıklarını, demokrasinin bekçisi olduklarını, diktatörce zihniyetlere karşı şiddetle mücadele eylediklerini, sendikalist parçalanma gayretlerine karşı koyduklarını ifadeden sonra, Sosyalist Sovyetler İttihadında yaşayan bütün milletler için Demokratik ana hakların ihdasiyle, grev ve coalition hakkının tanınmasını, şahıs ve haberleşme haklarının iadesini, Sovyet işgal mıntakasında zorla çalıştırılan siyasî mahkûmların derhal serbest bırakılmasını istemişler, ayrıca Alman Federal Hükûmetinden Neofaşizm cereyanlara karşı şiddetli tedbirler almasını da talep eylemişlerdir.

Nihayet bazı temsilciler 1955/1956 malî yılı bütçesi üzerinde durarak, bütçe tasarısını esaslı şekilde tenkitten sonra sosyal vergi mevzuatının bir an evvel ihdası zaruretime işarette bulunmuşlardır.

Federal Almanyanın arzettiği bu duruma karşı Şarkî Almanya'da (demir perde gerisi) tıpkı Sosyalist Sovyetler İttihadında olduğu gibi, «kuru ve renksiz sendikacılık» a karşı şiddetli bir propaganda mevcut olup, bittabi böyle bir propagandanın hedefi bu memleketlerde sendikacılıkla Marxizm arasındaki bağları takviyeye matuftur.

Diğer taraftan Fransa ve İtalya gibi ikinci sınıf sanayi memleketlerinde sendikalar, dün olduğu gibi bugün de belli başlı üç istikamette bölünmüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi siyasî sendikacılık olup, «Confédération Générale du Travail» (C.G.T.), siyasî sosyalizmden ve dayandığı fikir yapısı itibariyle tamamen Marxizmden mülhemdir. Filhakika geçen yıl Fransız Komünist Partisinin

Kongresine katılan Konfederasyon genel sekreteri, Fransız komünist partisinin bütün Fransız işçilerini harekete getirecek derecede nazif olmadığını esefle kaydetmiş, nitekim Nisan 1954 umumî (siyasî) grevin de muvaffak netice vermediğini, en mühim işin Sosyalistlerin birleşerek tek bir cephe teşkili icap eylediğini söylemiştir. Yine aynı memlekette «Force Ouvrière» (F.O.) sendikacılık istikameti mümessilleri, hiç değilse şeklen bu istikametın siyasî bakımdan tamamen tarafsız olduğunu ve esasen böyle bir tarafsızlığın idamesi maksadiyle F.O.'nun C.G.T.'den ayrıldığını ifade etmekte, bu iki ayrı istikametın yanında Hıristiyan bir dünya görüşü takip eden sendikalar da yer almış bulunmaktadır.

Fransada sendikacılık âlemi ile siyasî fırkacılık arasındaki sıkı fıkı münasebetler o kadar ileri götürülmüştür ki, bugün bilfarz komünistler için nâhoş olan bir işçinin meselâ Fransız Basın Sana-yinde bir iş yeri bulmasına imkân ve ihtimal yoktur. Başka bir ifade ile bu branştan bir işçinin işten çıkarılmasında veya işe alınmasında tamamen komünistler hâkimdir. Hattâ komünist sendika monopolünün bu hâkimiyetini kırmak maksadiyle, Fransız Çalışma Vekâleti «Sendika Hürriyetini Koruma Kanunu» adıyla bir proje dahi hazırlamıştır. Esasen bu nokta «Fransız Dördüncü Cumhuriyeti Esas Teşkilât Kanununda» da bir prensip olarak kabul edilmiş bulunmaktadır. Adı geçen proje, sendika mensubiyetini asla dikkate almadan, bütün Fransız işçilerinin hukukunu korumağa matuftur. Diğer taraftan yukarıda işaret ettiğimiz monopolün bertaraf edilmesi hususunda Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı da Fransız Hükümetinin dikkatini çekmiş ve Fransız Komünist Sendikasının Basın işçileri üzerinde tesis ettiği bu neviden bir diktatörlüğün Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının dayandığı anlaşmanın 87 nci maddesine aykırı bulunduğunu belirtmiş bulunmaktadır. Kaldı ki Fransadaki bu durum, komünist olmayan sendikaların faaliyetini tahdit etmektedir. Aynı vaziyete Birleşik Amerika Devletlerinde de «Union Shop» ve «Closed shop» şeklinde rastlamak mümkünse de, Fransadaki şekil tamamen siyasî bir mahiyet taşımaktadır. Fransadaki komünist sendika monopolünün bu hâkimiyeti ve umumiyetle sendikacılık hareketlerinin ifrat derecede parçalanmış bulunması, şüphe yoktur ki bu memlekette «çalışan sınıf» ın menfaatleri bakımından çok zararlı tesirler hasıl etmektedir. Bundan dolayıdır ki, Fransada ücret meselesi bugün tamamen siyasî meseleler çevresine girmiş ve bu meselenin halli büyük ölçüde siyasî fattörlere bağlı bulunmuştur.

İtalyadaki durum da Fransadakine çok benzemektedir. Bu memlekette mevcut Umumî Sendikalar İttihadı sol sosyalizme müteveccihdir. Esasen memlekette kemmiyet itibariyle en kuvvetli sendikacılık cereyanını da bu istikamet temsil etmektedir. İttihadın bugün üç milyon âzası vardır. Buna mukabil Hıristiyan - Demokrat Serbest Sendikalar İttihadı ise ancak 1,8 milyon ve Sosyal Demokrat Cumhuriyetçi Sendikalar İttihadı ise yarım milyon âza sahibidir. Bu rakkamlar İtalyada da Sendikaların, tıpkı Fransada olduğu gibi, muhtelif siyasî istikametlerde nasıl parçalanmış bulduklarını açıkça göstermektedir.

Filhakika bir çok memleketlerde sendikaların siyasî pozisyonları her zaman umumî münakaşalara mevzu teşkil etmektedir. Bununla beraber, siyasî meseleler muvacehesinde ve kendi memleketlerinin siyasî sevk ve idaresi hususunda sendikaların ileri sürdükleri sebepler pek de sudan bir mahiyet taşımamaktadır. Bilindiği gibi, sendikacılık hareketi zamanımızda umumî iş şartları ve ücret hadleri üzerinde müessir olmağa ve netice itibariyle de âzası lehine gittikçe artan bir ücret geliri teminine matuf bulunmaktadır. Ancak büyük değişikliklere maruz bulunan devrimizde, bu kadar basit görünen bu formül, her defasında modern cemiyetlerin realitesine ve müdil mekanizmasına intibak etmemekte ve sendikacılık hareketleriyle siyasî parti cereyanları arasındaki münasebetler problematik karakterini muhafaza etmektedir. Gerçekten öyle memleketler vardır ki, buralarda hâkim olan temayüle göre tek siyasî bir parti sendikaların menfaatlerine hizmet edebilmektedir. Umumiyetle İskandinavya memleketlerinde veya Büyük Britanyada, yani sosyalist, sosyal demokrat veya işçi partileri gibi siyasî fırkalarla sendikacılık hareketleri arasındaki münasebetlerin pek sıkı olduğu memleketlerde, âmme efkârı böyle bir duruma asla sitemkâr nazarlara bakmamaktadır.

Şayet böyle bir vaziyete muhalefet eden bazı muhafazakârlar siyasî - spekülâtif mahiyette itirazlar ve tenkitler dermeyan ederlerse, böyle bir muhalefet çok realist mesnetler karşısında zaafa uğramaktadır. Başka bir ifade ile, adı geçen memleketlerde siyasî fırkalarla sendikalar arasındaki sıkı rabıtaya karşı kuvvetli tenkitler ve itirazlar dermeyanı pek te kolay değildir. Diğer taraftan Birleşik Amerika Devletlerinde A.F.L. ile C.I.O.'nun devlet reisliğine getirilecek demokrat namzedin seçimi hususunda el ve iş birliği ettikleri herkesin malûmudur. Böyle bir vaziyete karşı ne halk efkârının, ne Cumhuriyetçi Fırkanın muhalefet etmediği de yine herkesçe

malûmdur. Fakat yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Almanyada bugün tamamen farklı bir anlayış mevcuttur. Alman İşçi Sendikaları İttihadı, âzasını şu veya bu parti lehine reyini kullanmağa davet edemez. Sendikalar İttihadı olsa olsa ancak «daha iyi bir parlâmentonun seçilmesi» arzusunu izhar edebilmiştir ki, böyle bir vaziyet dahi, yine yukarıda temas ettiğimiz gibi, şiddetli itirazlara yol açmış ve siyasî bir buhrana müncer olmuştur. Unutmamak icap eder ki, demokratik merhaleye henüz ulaşmamış veya demokratik sistemin henüz yerleşip geliştiği memleketlerde, sendikalar hedef ve gayeleri uğruna giriştikleri çetin mücadelelerde, aynı gayeleri takip eden siyasî partilere benzer bir durum takınabilirler.

Bütün bunlara ilâveten, muhtelif memleketlerde bilhassa siyasî sosyalizme müteveccih sendikalardan mürekkep Milletlerarası bir ittihadın mevcut olduğuna ve bu teşekkülün adının «Dünya Sendikalar İttihadı» bulunduğuna işaret etmek faydasız değildir. Bu İttihat, biraz sonra temas edeceğimiz «Milletlerarası Hür Sendikalar İttihadı»nın tam aksine olarak, Rus - Komünist ideolojisini neşretmek hususunda bir vasıta ve Garbın demokratik sendika hareketlerini felce uğratmak itibariyle bir âlet haline gelmiş ve Kremlin'in dış siyasete ait hedeflerini gerçekleştirmek maksadiyle kurulmuştur. Adı geçen komünist İttihada, Avrupanın bir çok memleketlerindeki doktriner sendikalar dahil bulunmaktadır. Buna mukabil «Hür Sendikalar İttihadı» 1949 yılında pek az istisnası ile bütün demokrat memleketlerdeki 50 milyon kadar sendikalı işçinin temsilcileri tarafından kurulmuş olup, 80 sendikayı ve 60 memleketi temsil etmektedir. Üzerine dikkati çekmek istediğimiz nokta, millî ve mıntakavî sendikalarda olduğu gibi, muhtelif milletlerarası sendikalar ittihatlarında da, sendikacılık hedefleriyle dar mânada siyasî hedefler arasında zaman zaman tezahür eden sıkı münasebetlerdir. Nitekim İkinci Cihan Harbinden önce de esas itibariyle Avrupa Sendika Birliklerine inhisar eden Beynelmillecilik, sosyalist veya işçi partileriyle sıkı bir münasebet halinde bulunuyordu. Gerçi «Dünya Sendikalar İttihadı»nın aksine olarak «Milletlerarası Serbest Sendikalar İttihadı» teessüs ettiğindenberi, müşahhas ve mahdud hedefler üzerinde durmaktadır. Ancak bu «müşahhas ve mahdud» hedeflerin siyasî bakımdan tarafsız oldukları ileri sürüleceği gibi, alâkalılar da böyle bir iddiada bulunmuş değildirler. Bu cümleden olmak üzere, adı geçen teşekkülün son zamanlarda bilhassa üzerinde durduğu meseleler arasında, «Avrupanın iktisaden birleşmesi ve Almanyanın Avrupa milletler camiasına ithali» gibi

bir problem vardır. Nitekim İttihat Schumann plânını bu bapta atılmış bir adım olarak kabul etmiş ve plânı desteklemeğe karar vermişti. Gerçi tam istihdamın temini, mecburî çalıştırma ve kölelik sisteminin bertaraf edilmesi gibi hedeflerin bugün iyi niyetli herkes tarafından kabul ve tasvip edildiği malûmdur. Bu itibarla mevzu bahis teşekkülün bu fikirleri benimsemiş olması belki de mühim bir mesele teşkil etmiş olmayabilir. Ancak şu var ki, sendikacılık hareketinin yardımı ve işbirliği olmaksızın bugün bütün gerçek demokrat memleketlerde ne millî, ne milletlerarası sahalarda bu prensipleri yürütme imkân vardır. Hattâ «Milletlerarası Serbest Sendikalar İttihadı» daha da ileri giderek, harp tehlikesi karşısında da sarih bir durum takınmış ve bu hususta mutlak olarak Birleşmiş Milletleri hamiyet etmeyi kararlaştırmıştır. Keza demokratik memleketlerin millî müdafaa tedbirleriyle, mıntakavî anlaşmalar da İttihadın çalışma sahasına dahil bulunmaktadır.

Diğer taraftan Milletlerarası Serbest Sendikalar İttihadı, üzerinde durduğumuz mesele hakkında çok daha geniş bir görüşe sahiptir. Kısmen de resmî bir mahiyet taşıyan bu görüşe göre, «... Sendikaların siyasî tarafsızlığı mevzuunda umumî bir anlaşmazlık mevcuttur. Filhakika hiç bir sendika asla böyle bir talepte bulunmamıştır. Ekseri memleketlerde sendikalar siyasî partilerden müstakildirler. Partilerden ne emir alır, ne de onlara akıl öğretirler. Ancak hiç bir zaman bunların hakları ve siyasete nüfuz etme vazifeleri inkâr edilmemiştir. Devletten müstakil olmalarına rağmen, sendika teşekkülleri anarşist değildirler. Demokratik evsafi haiz birer teşekkül olmaları, onlara devletin gelişmesi üzerinde müessir olmak gibi bir vazife tahmil eylemektedir. Sendikalar kiliseden de müstakil olmalarına rağmen, ne kilise ve ne din aleyhtarıdır. Sendikaların tarafsızlığına müteallik bütün delillerin onları basit bir müzakere ve pazarlık makinesi oldukları devre doğru geri götürmeğe matuf teşebbüslerden başka bir mânası yoktur. Esasen Milletlerarası sahaya bir göz gezdirecek olursa, vereceğimiz hüküm de kendiliğinden ortaya çıkar. Sendikaların N. U., O. I. T., U. N. E. S. C. O. vesaire gibi millî veya milletlerarası plânlaşma ile iştigal eden ihtisas teşekküllerine fiilen iştirakleri şüphesiz bütün şümül ve vüs'atiyle siyasî bir faaliyettir. Bu yeni mes'uliyet muvacehesinde, onu kollektif bir şekilde temsil eden teşekküller için olduğu gibi, her sendika mensubuna da, muasır siyasete faal bir şekilde iştirak ve böyle bir siyasete karşı geniş bir alâka beslemek

hususunda bazı zaruretlerin mevcut bulunduğunu kabul etmek zorundayız.»

Hülâsa bugün Avrupa ve umumiyetle dünya sendikacılığı iki büyük istikamet takip etmektedir: Birinci istikamet siyasî mahiyette sosyalizmle, yahut diğer doktriner cereyanlarla sıkı bir işbirliği halindedir. Bunlar çok ehemmiyetli olan siyasî ağırlıklarını yeni bir sosyal nizam uğruna terazinin kefesine koymaktadırlar.

İkinci istikamet ise, çok daha nadir tezahür etmekte ve siyasî bakımdan tarafsız bir yol tutmuş görünmektedir. Bu nevi sendikacılık, dar mânadaki siyasî hedefleri mümkün olduğu kadar bir tarafa bırakarak, her günün sıkıntısı içinde bulunan zümrelerin iş ve çalışma hayatında karşılaştıkları tehlikeleri bertaraf etmek, bunların hususen çalışma şartlarını ve ücret münasebetlerini islah etme gibi dar ve yakın hedefler gütmektedir.

V. Memleketimizdeki vaziyet.

1947 tarihli ve 5018 sayılı «İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkındaki Kanun» un 4 ve 5 inci maddeleri bu teşekkülleri siyasetle iştigalden menetmektedir. Ancak kanun, menolunan siyasetin mahiyet, şümül ve muhtevası hakkında sarih bir işaretle bulunmamaktadır. Sanırız ki buraya kadar verdiğimiz izahat takip edildikten sonra, üzerinde durduğumuz siyasetin nevi hakkında bir fikir edinmek kabil olmuştur. Filhakika bugün, bu nevi siyasetten her tarafta anlaşılın mâna, bildiğimize göre dar mânada siyasettir. Bu dar mânada siyaset ise parti politikası demektir. Parti politikası demek, siyasî bir fırkanın programını benimsemek, onu propaganda etmek ve sendika olarak seçimlerde namzet göstermek, gösterilen namzetleri desteklemek, siyasî fırkalara maddî ve manevî müzaheretle bulunmak, sendika âzasının şu veya bu partiye rey vermesini istemek... ilâh.dır. Bundan ötesi siyaset sayılmamalıdır. Şahsî görüşümüze göre sendikaların, biraz önce kısaca tarif ve tavsif ettiğimiz dar mânadaki parti siyaseti ile, günlük politika ile alâkalanmaları kendi menfaatlerine de aykırıdır. Çünkü sendikacılık hareketlerini dağıtır, zayıflatır ve aksatır. Bunların yekvücut olarak meselelere müdahalelerine mâni olur. Hattâ bununla da kalmaz, muhtelif istikametler takip eden sendikaları veya federasyonları birbirine düşürür. Asıl meseleler bir tarafta beklerken, parti politikasına, dünya görüşüne, dinî inanışa göre çeşitli istikametler takip eden sendikalar birbiriyle uğraşmağa ve didiş-

meğe başlarlar. Bir çok memleketlerde böyle olmuş ve hâlen de böyle olmaktadır. Esasen her vatandaşın ve bu arada her işçinin sendika çerçevesi dışında istediği siyasî partiye girmesinde, hattâ kanunen yasak edilmiş bulunmayan bir siyasî parti kurmasında herhangi bir memnuiyet bulunmayan memleketimizde, bu şekilde hareket etmek çok isabetlidir. Bilhassa memleketimiz ve bugünkü şartları itibariyle çok yerindedir. Çünkü esasen pek zayıf olan sendikacılığımız, aksi halde siyasî parti ve dünya görüşü ideolojilerinden son derece müteessir olur. Hepinizin bildiği gibi, sendikacılığımız hâlen inkışaf ve taazzuv devirlerini yaşamaktadır. Ekseri işverenlerimiz ve hususiyle Türk efkârı umumiyesi sendikacılığın mahiyet ve hüviyeti, bünyesi ve hedefleri hakkında sarih fikirlere sahip değildirler. İşin daha kötüsü sendikaların bünyesinde yer yer ve zaman zaman bazı ârizalar ve parçalanmalar müşahade edilmektedir. Sendika âzası olan işçiler dahi, çok hallerde bu teşekkülleri istismara yeltenmektedirler. Hususiyle bu teşekküllerin malî kudret ve takatleri hiç bir zaman gıpta edilecek bir manzara göstermemektedir. Böyle bir durum karşısında sendikacılığımızın muhtelif dünya görüşlerine göre itizaline müsaade etmek, bizzat kendileri için bir felâket halini alabilir.

Diğer taraftan bu mesele İkinci Çalışma Meclisinin 1 numaralı komisyonunda da ele alınmış ve üzerinde hararetle münakaşalar cereyan etmiştir. Bu münasebetle her şeyden evvel şu noktaya temas edelim ki, memleketimizde mevzuat veya içtihatlarla sendikalarımızın uğraşmaktan menedildikleri siyasetin hudutları vâzih bir şekilde tayin ve tasrih edilmiş değildir. Binaenaleyh bazı hallerde ve devirlerde sendikaların olur olmaz bahanelerle kapatılabilecekleri hususundaki endişe, sendikalarımızın kanunen uğraşamayacakları siyasetin bir an önce tarif ve tahdidi zaruretini ortaya koymaktadır. Başka bir ifade ile, bu yoldaki memnuiyet Democles'in kılıcı olmaksızın çıkarılmalıdır. İkinci Çalışma Meclisinde bu mevzuda cereyan eden hararetle münakaşalar, Türk sendikalarını sevk ve idare edenlerin bu meseleden endişe, fakat haklı bir endişe duyduklarını açıkça göstermiştir. Nitekim İkinci Çalışma Meclisi münasebetiyle «Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu» nun tekliflerine muvazi olarak «Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikaları Federasyonu» nun hazırladığı tezde mesele ele alınarak, Sendikalar Kanununun beşinci maddesinin tavzihi zaruretine işaret olunmuştur. Filhakika adı geçen Federasyon meclise sunduğu muhtıradaki bu vuzuhsuzlu-

ğün zaman zaman sendikalar aleyhine takibata yol açtığından şikâyet ederek ezcümle şöyle demektedir:

«Sendikalar, 1950 - 1951 mahsul yılı pamuklarının dış piyasada temin ettiği avantajlar sebebiyle, sanayi müesseselerini depolarındaki pamukları dahi ihraca sevkettiğini görmüş ve bunun pek yakın bir istikbalde memlekette bir işsizlik yaratacağı kanaatine vararak, ihracatın durdurulması yolunda bir kampanya açmıştı. O zaman, müteakip hâdiselerle teyit edilen bu pek yerinde dileğimiz «sendikaların siyasetle işigali» şeklinde mütalâa edilmişti. Meselâ 20 Nisan 1953 tarihinde İstanbul Tekstil ve Örmeye Sanayii İşçileri Sendikasının yaptığı bir açıklama ile Türk vatandaşlarını yerli malı kullanmağa teşvik etmesi, keza suitefsirlere yol açmış ve yalnız İstanbul Tekstil ve Örmeye Sanayii İşçileri Sendikası değil, bütün Türk sendikaları siyaset yapmakla itham edilmişti. Niçin siyaset? Sendikaların millî iktisat politikası karşısındaki davranışları memnu olan bir siyaset midir? Sendikaların işigalden menedildikleri politikanın hudutları nelerdir? Bu hudutlar nerede başlar ve nerede biter? Derhal ilâve edelim ki, biz sendikaların parti politikası yapmalarına şiddetle muarızız. Ve yine teyit edelim ki, sendikalar her şeyden evvel ve bütün mülâhazaların üstünde millî birer varlık olduklarını ve Milletlerarası politika sahasında Devletin emrinde ve yolunda yürüdüklerini gözden uzak tutmamaktadırlar. Fakat bu yüksek mevzular dışında kalan ekonomik ve sosyal kararlar, gelişmeler ve bunların, işçilerin hayat ve maişetini doğrudan doğruya veya bilvasıta ilgilendiren tesirleri üzerinde söz sahibi olmayı istemek de hakkımızdır.»

Görülüyor ki, bir taraftan mevzuatın vüzuhsuzluğu, diğer taraftan içtihatlardaki boşluklar yüzünden mesele sendikalarımızla idarecilerini zaman zaman endişelere sevkedecek bir mahiyet taşımaktadır. Fikrimizce siyasetle uğraşmamak, siyasî propaganda ve yayın yapmamak demek, hiç bir vakit bilfarz iktisat siyaseti ile işigal etmemek mânasına alınmamalıdır. Bir sendika veya sendikalı memleketin iktisat siyasetine ait meseleleri, para ve kredi politikasını, ithalât ve ihracat sistemini, ziraat rejimini, vergi siyasetini, Çalışma Vekâletinin, İşçi Sigortalariyle İş ve İşçi Bulma Kurumlarının faaliyetlerini alabildiğine, yani medenî usuller dairesinde, tenkit hakkına sahip olmalıdır. Bilfarz tam istihdamın teminine, işsizliğin bertaraf edilmesine, çalışan insanlara mümkün olduğu kadar büyük bir iktisadî bağımsızlığın gerçekleştirilmesine, sosyal hasıla üzerinden gittikçe artan bir hissenin tefrikine, nihayet millî

iktisat siyaseti üzerinde devamlı bir tesir icrasına matuf bütün tedbirler üzerinde bir sendika ve bir sendika idarecisi durmak zarurettindedir. Yine bilfarz Hükûmeti mesken inşasına ve mesken meselesinin halline sevkedecek mahiyetteki yazılar ve sözlerle, iktisadi hayatta çalışan insanların aynı haklara sahip olmalarını temine matuf gayretler, siyaset, siyasî propaganda ve neşriyat sayılmamalıdır. Hülâsa bugün Garbın medenî memleketlerinde, iktisadî demokrasi, tam istihdam ve sosyal sigorta tâbir edilen gayelerle parti politikası birbirine karıştırılmadığı, iki mefhum arasındaki hudutlar mevzuat ve içtihatlarla belirtildiği takdirde, sendikacılarımız da faaliyette bulunacakları sahayı çok daha vâzih olarak anlamış bulunurlar.

Bu suretle 1953 - 1954 ders yılı Sosyal Siyaset konferanslarını kapatmış oluyorum. Bu konferanslara yedi yıldanberi aralıksız olarak devam edilmektedir. Filhakika bundan tam yedi sene önce, şimdi maalesef aramızda bulunmıyan muhterem hocamız Prof. Kessler tarafından tesis edilen bu konferanslara, kendilerinin samimi irşat ve tavsiyelerine uyularak, bundan sonra da sabır ve azimle devam ettik. Ancak şu var ki, tertip ve tanzimi oldukça büyük külfetler istiyen bu konferanslara sendikacılarımız kâfi alâka göstermemektedirler. Bu alâkasızlıktan her sene şikâyet ettiğimiz gibi, bu yılın konferanslarını kaparken de yine aynı kayıtsızlığa temas etmeden geçemeyeceğiz. İşçi sınıfına hizmet etmek istiyen iyi bir sendikacının mutlaka bazı bilgilere sahip olması lüzumu ortada dururken, bu alâkasızlığın sebeplerini anlamak bizce cidden pek zordur.

İşçi - İşveren münasebetleri ve umumiyetle sosyal siyaset sahasında neşriyat itibarile gayet kısır olan memleketimizde, bu konferansların sendikacılarımıza faydalı olduğu kanaatindeyiz. Hattâ alâkalılara kolaylık temin etmek ve daha fazla dinleyici sağlamak itibarile bir iki yıldanberi bu konferansları şehrin işçi merkezlerinde vermekteyiz, hattâ bununla da kalmıyarak konferansları memleketin çeşitli sanayi merkezlerine intikal ettirmiş bulunmaktayız. Diğer taraftan her yıl verilen konferansların muntazaman neşredilmekte bulunmasının, bunları bizzat dinlemek imkânına kavuşmıyan işçi ve sendikacılarımız için, çok faydalı olabileceğini ummaktayız. Bundan böyle sosyal siyaset konferanslarının daha büyük bir alâkaya mazhar olmasını dileriz.